

unikátním dílem, které představuje aktuální situaci toho, jakým způsobem jsou nastaveny, fungují a snaží se připravit současné společnosti, ve kterých narůstá počet starších. Na druhou stranu však může být silným podpůrným argumentem v procesu změny smýšlení o stárnutí na různých úrovních politik. Přestože by tak primárními čtenáři/čtenářkami knihy měly být již zmiňované osoby zabývající se vytvářením politik či snahou o jejich změnu, z mého úhlu pohledu tuto publikaci ocení široké spektrum odborníků a odbornic, u kterých najde uplatnění. Kniha se tak jistě stane klíčovým textem nejdne vědecké a doufejme i politické oblasti.

Michaela Honelová

Nick Osbaldiston: *Towards a Sociology of the Coast: Our Past, Present and Future Relationship to the Shore*
Palgrave Macmillan 2018, 275 s.

Přírodní scenérie se specifickou vůní a s nedotčenými plážemi, kde se zlatý písek setkává s blyštivou, křišťálově čistou vodou. Takto popisuje australské pobřeží Nick Osbaldiston ve své knize *Towards Sociology of the Coast*. „Nebyli jsme jen fascinováni pobřežím, ale žili jsme z něho“, jsou naproti tomu slova jedné z postav jeho výzkumů. Většina australské populace sice žije do padesáti kilometrů od pobřeží, ovšem existují značné rozdíly mezi různými místy. Současný trend, kdy lidé vyhledávají specifická místa na pobřeží, kde chtějí nalézt klid a autentické prostředí, je v Austrálii označován jako „Seachange“. Tento jev ovšem reflektuje širší mezinárodní trend zvaný „lifestyle migration“ nebo „amenity migration“.

Publikace se snaží postihnout změny, které se dějí na australském pobřeží a jejich důsledky pro místní obyvatele, ale i pro životní prostředí. Představuje pohled na krajinu a její historii v širším kontextu, který zahrnuje také hledání kořenů současných

dějů v minulosti. Vývoj v minulosti je vnímán jako klíčový pro pochopení dějů na pobřeží v současné době. Autor zkoumá prostorové praktiky, které definují pobřeží množstvím různých reprezentací a v této souvislosti je obecný trend hledání authenticity vykreslen jako jeden z klíčových prvků, které ovlivňují charakter místa v současnosti a určují jeho budoucí vývoj.

Použitá metodologie, označená zde jako „rescue narrative“, diagnostikuje problém a následně nabízí řešení. Teoretické úvahy jsou postaveny především na Weberových myšlenkách, které probírají koncepty racionalizace a odkouzlení. Nalezneme zde také četné odkazy na myšlenkové koncepty Simmela a Durkheima a rozsáhlou diskusi na téma objektivitu, která zcela vynechává hodnotící soudy a ideálně nemá zájem transformovat realitu. Je to klíčové téma celé knihy a všechny úvahy, které jsou spojeny s budoucností australského pobřeží, přesahují do obecné roviny hodnocení v sociologii s ohledem na klimatické změny na planetě.

Autor také zdůrazňuje nutnost zkoumání tématu v jeho historických souvislostech a nazývá tento pohled „pinzetou“, která je schopna uchopit historickou realitu v určitém bodu mezi různými tendencemi. Tento přístup nám může pomoci oddělit, co je obecné a co je součástí určité tendence v historických souvislostech. Důležité je zjištění, jak odlišné okruhy společnosti racionalizují v průběhu času. V každém případě unikátní racionalizace těchto odlišných společenských okruhů mohou být takto odhaleny, protože jejich unikátní racionalizace mohou vypadat naprosto iracionálně z jiných perspektiv. Takto postavený objektiv pozorování reality je trochu odlišný od podobně tematicky zaměřených prací, které jsou více orientovány na aktuální situaci migrantů a místa samotného (M. Benson. *Lifestyle Migration: Expectations, Aspirations and Experiences*. Routledge 2016).

Vzhledem k těmto deklarovaným cílům je počátek příběhu australského po-

břeží posazen do doby, která je zde nazývána „premodern coast“. Pod touto časovou definicí se s autorem nakrátko vracíme až ke stvoření světa do knihy Genesis, tedy k samotným kořenům, kde moře je vykresleno jako temné, nebezpečné, břeh je hranicí známého světa a pohled na pobřeží je protkán pocitem úcty k božstvům. Moderní doba se pak vyznačuje právě absencí těchto pocitů. A přechod mezi těmito dvěma úseky byl provázen prvními výzkumníky. Jedním z nich byl kartograf Mathew Flinders, který se plavil kolem australských břehů. Ačkoliv byla jeho cesta označena jako romantická, cíle jeho cesty byly vědecké s účelem prozkoumání a zmapování břehů. Z dnešního pohledu měl vědecký přístup k pobřeží za důsledek neutralizaci neznámých božských sil ovládajících pobřeží a připojení těchto míst do racionálního světa, tedy určité zpřístupnění. Deseťletí po jeho smrti začaly australské kolonie uznávat Flinderse jako národního hrdinu. Byl pro roli australského hrdiny jako stvořený právě proto, že byl vyloučen z pantheonu hrdinů britských. Takto byla v prvních fázích moderního období předurčena budoucí podoba určitých míst na pobřeží, semena pro dnešní podobu těchto míst byla vyseta právě v této době. Prostřednictvím Flindersova příběhu můžeme vidět, jak modernita začala otevírat pobřeží.

Jakmile se trochu posuneme v čase, tak se dostaneme do příběhů dvou poněkud odlišných pobřežních resortů blízko Brisbane. První z nich je území okolo delty řeky Noosa (Queensland), která je vnímána jako první oblast, kde se projevil fenomén lifestyle migrace v moderní Austrálii. Pobřeží Noosy bylo v 19. století především průmyslovým centrem, které se v průběhu let postupně měnilo z dělnického místa na místo volnočasových aktivit. Noosa není jen místo plné turistů, ale je to domov pro některé „lifestyle migranty“ nebo pro lidi, kteří jen hledají pomalejší tempo života. Vzhledem k takovému typu obyvatel je při

dalším rozvoji místa kladen velký důraz na zachování místní autenticity. Ve snaze o zachování těchto hodnot, sdílených místní komunitou, jsou v Noosa schvalovány plánovací zákony, které zajistí, že bude v budoucnu zachována určitá forma estetiky a místo bude chráněno proti podobným chybám, které se již odehrály v minulosti.

Historicky se jednalo o region, který byl poznamenán dominující průmyslovou těžbou dřeva. Ústí řeky Noosa a její okolí byly poznamenány jejím využitím jako vodní cesty pro komerční účely za účelem těžby dřeva v této oblasti. Hornický průmysl zanechal v krajině také své stopy. Nicméně již v této době začali ve volných dnech k blízkému pobřeží přijíždět první návštěvníci z řad horníků. V této době, tedy zhruba od roku 1890, se také začaly objevovat první rekreační chaty a penziony kolem řeky Noosa. Důležité je, že životní styl Noosy, ovlivněný přírodními krásami, v tomto časovém období sehrál velkou roli v pozdějším charakteristickém rázu této části pobřeží. Historický příběh tohoto místa nevytváří v tomto případě buržoazie, která na konci 19. století neposkytla tomuto místu svůj zájem a prostředky, ale jeho vývoj je založen na dělnické třídě – především hornících – a její touze uniknout z průmyslových center, jako je Gympie.

Přestože Noosa je jen malá pobřežní enkláva v porovnání s rozsáhlým pobřežím, které se nachází v Austrálii, tak její příběh ilustruje důležitý princip ve vývoji fenoménu, který autor označuje jako „lifestyle pobřeží“. Dnešní podoba Noosy je výsledkem regulací v plánování prostoru, který indikuje místní ethos, který upřednostňuje přirozenou autentičnost místa. Tato pravidla plánování, která byla naplněna základními ideály a hodnotami, umožnila rozvoj těchto ideálů, které preferuje místní komunita. Bez těchto opatření by toto místo mohlo snadno ztratit svůj specifický „genius loci“.

Noosa prošla ve své minulosti vývojem, který vyústil ve specifické geologické

změny v této lokalitě a výsledkem je specifická podoba pobřeží. Jsme tedy nuceni klást si otázku, zda byl v minulosti uplatněn dostatek předvídativosti v místech, jako je právě Noosa, protože její současná podoba je výsledkem voleb předchozích generací. Jejich představy o tom, jak by Noosa mohla vypadat v budoucnosti, určily dnešní charakter místa. Pokud tedy zvažujeme budoucnost míst, jako je Noosa, která jsou v případě budoucího zvýšení hladiny moře inherentně zranitelná, musíme se také ptát, jaké volby děláme v současnosti, abychom v budoucnu mohli těmto problémům lépe čelit, protože budoucí generace se jednoho dne budou zabývat důsledky našich dnešních rozhodnutí.

Na příkladu Noosa je ukázáno, jak zde byl tento pojem naplněn za pomoci úsilí místní komunity, které zahrnuje řadu subjektivních hodnot včetně ekologického konzervativismu a ochrany.

Příběh Surfers Paradise představuje odlišný typ místního vývoje. Zatímco místní v Noosa zvolili jako svoji cestu efektivní ochranu pobřeží prostřednictvím udržení její specifické estetiky, Surfers Paradise se aktivně snažila otevřít svůj pobřežní prostor světu konzumu a zábavy a neměla významný zájem o zachování pravosti místa.

Surfers Paradise je atraktivní místo na pobřeží známém jako Gold Coast. Vzniklo se záměrem oslovit srdce a hodnoty střední třídy. Snaha o naplnění jejich představ – obecně komercializace plážové kultury – nabídla vývoj prostřednictvím idejí sexuality, slávy a romantické lásky. Autor přirovnává vývoj tohoto místa k tragédii moderní doby. Problém vytvořený tím, že dominují objektivní věci, jako jsou peníze, které vytvářejí základ, kde se veškerý život stává šedou a bezbarvou existencí. Peníze se stávají společným jmenovatelem všech hodnot bez ohledu na jejich prázdnotu, která nepostihuje základ věcí.

Návštěvy míst se z velké části stávají spotřebou zkušeností a důležité pro rozli-

šení mezi životním stylem a zábavou je, že druhá alternativa aktivně propaguje širokou škálu rozmanitých vzrušujících podnětů, které jsou zcela odlišné od předchozího typu. Racionalita, která vedla kroky předchozích generací při přetváření míst, jako je Surfers Paradise. Tedy na místech, kde byla zvolena racionalita a která jsou řízena komoditami, tam je podpořena konzumní kultura roztržitých zkušeností návštěvníků v porovnání s „lifestyle místy“, která jsou odvozena od podstatné racionality a preferují pomalost a harmonii mezi jednáním a přirozenou formou života.

Dnešní obyvatelé této lokality, kteří původně přišli kvůli moři, odloučení a odpočinku, byli možná předzvěstí vznikajícího rušného letoviska, kterým se toto místo po letech stalo. Důraz na domnělý „klidný život“, svědčící o romantismu, který se vkradl do moderního myšlení o pobřeží. Na rozdíl od Noosy byla do Southportu (místo na Gold Coast poblíž Surfers Paradise) přivedena železnice již v roce 1889, a tedy příliv lidí unavených městským životem v Brisbane byl velmi rychlý. Příliv výletníků do těchto pobřežních prostor měl na region od počátku dramatický dopad. Pro Gold Coast je to okamžik, kdy začaly nové příležitosti pro developery, kteří v této oblasti začali postupně vytvářet realitní mekku. Vhodně nastavené podmínky umožnily největší stavební růst především v oblasti Surfers Paradise.

Tento vývoj ovšem přinesl své ovoce na pobřeží Gold Coast, kde se udály významné změny v krajině. Především bažiny a vřesoviště zmizely při úpravě vodních toků pro vodní dopravu. Velká část eukalyptových lešů padla za obě stavebnímu boomu v letech 1974–1989 a nyní je obtížné hodnotit rozsah ztrát na krajině a přírodě v tomto období. Mnoho domů bylo postaveno na dunách a následně padly za oběť pohyblivému se písku, předtím než byl problém zaznamenán. Přesto se stále drží v povědomí myšlenka, že čím je dům blíže k vodě, tím větší má hodnotu. Tato men-

talita není na australském pobřeží výjimkou.

Recenzovaná kniha je protkána poetickým jazykem a příjemným zlehčujícím humorem, který ovšem nijak neubírá závažnosti sdělení v místech, kde je to potřeba. Je velmi přehledně uspořádána do obsahově ucelených kapitol, které jsou vždy zakončeny shrnutím, které otevírá brány k dalším otázkám k uvedenému tématu. Kromě objektivního zhodnocení fakt a souvislostí zde ovšem najdeme i hodnocení přístupů, které jsou nahlíženy perspektivou „lepší“ a „horší“ z pohledu vlivu na životní prostředí, které v současné době představuje významné téma nejen ve světě vědy. Tyto úvahy můžeme považovat za významný příspěvek k debatě o hodnotící sociologii.

Máme možnost nahlédnout nevratné změny v krajině, v tomto případě na australském pobřeží, které slouží nebo sloužily různým zájmům, a výsledek není ještě konečný, stále je možné ovlivnit.

Smyslem a cílem této knihy je ukázat různé cesty krajiny v průběhu času a porovnat příběh jednoho místa s jiným od jeho historických kořenů až k současnosti a na těchto příkladech demonstrovat, jak některá rozhodnutí v daném čase mohou ovlivnit podobu krajiny daného místa v budoucnosti. Na základě této analýzy místa pak autor jednoznačně deklaruje, že sociologie je věda, která by měla být přizvána do diskusí, kde se rozhoduje o utváření veřejného prostoru.

Šárka Tesařová